

LUDWIK KONARZEWSKI SENIOR - MISTRZ SZTUKI, NAUCZYCIEL POKOLEŃ

Ludwik Konarzewski senior - ur. 18 sierpnia 1885 w Wilanowie, zm. 2 października 1954 w Istebnej - polski malarz, rzeźbiarz i pedagog artystyczny.

Syn Stanisława Konarzewskiego, muzyka i kompozytora oraz Anny z Malinowskich. Swoją edukację artystyczną rozpoczął w Szkole Sztuk Pięknych w Warszawie w 1905 roku, w której malarstwa uczył się pod kierunkiem Ferdynanda Ruszczyca i Konrada Krzyżanowskiego, a zdobnictwa i meblarstwa artystycznego u Karola Tichego. Z powodu udziału w manifestacjach młodzieży przeciwko caratowi w związku z rewolucją w 1905, rok później musiał opuścić Warszawę i swego ojca, by znaleźć się w Krakowie, gdzie na podstawie listu od rodziny Leona Wyczółkowskiego, kontynuował studia plastyczne w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych pod kierunkiem między innymi: Józefa Mehoffera, Jana Stanisławskiego i jakiś czas też – Stanisława Wyspiańskiego oraz w zakresie rzeźby – Konstantego Laszczki.

Wraz z poznanym podczas studiów w Krakowie Janem Wałachem – późniejszym znakomitym rysownikiem oraz grafikiem – drzeworytnikiem, po ukończeniu nauki na Akademii krakowskiej w 1910 roku, Konarzewski odbył uzupełniającą podróż artystyczną do czterech ówczesnych ośrodków sztuki europejskiej – Paryża, Monachium Rzymu i Wiednia. Wkrótce potem Jan Wałach zaprosił go na swój ślub do Istebnej na rodzinnym Śląsku Cieszyńskim. Tutaj poznał Konarzewski jego siostrę – Jadwigę, z którą ożenił się w 1914 roku. Młodzi małżonkowie wyjechali w podróż poślubną do ojca Ludwika – Stanisława na Mazowsze, gdzie zastał ich wybuch I wojny światowej. Tutaj zostali internowani przez władze carskie i zesłani w głąb Rosji, w okolice Buzułuku. W miejscu internowania okazało się, że od dłuższego czasu przebywała tam spora grupa Polaków i Litwinów, którzy niewiele wiedzieli o rozwoju wypadków w kraju. Podczas pobytu Konarzewskich na zesłaniu około 1916 roku, zmarł ich pierworodny syn Stanisław. Pewną pociechą stało się to, że z drugim synem, późniejszym malarzem – Ludwikiem Konarzewskim juniorem, urodzonym w 1918 roku w Buzułuku, udało im się powrócić do kraju. Podczas swojego pobytu w Rosji Ludwik Konarzewski senior sporo malował, a widząc niedolę żyjących tam rodaków, zapragnął również stworzyć kompozycje malarskie, które mogłyby ich poruszyć i w pewnym stopniu podnieść na duchu. To w głównej mierze skłoniło go do namalowania trzech alegorii patriotyczno – religijnych. Oprócz nich z okresu tego zachowało się jeszcze kilka obrazów.

Opuszczenie miejsca internowania pod koniec 1919, z jednej strony umożliwiły, a z drugiej wymusiły na Konarzewskich, niepokoje związane ze skutkami rewolucji październikowej. Poprzez rozmaite, bardzo często dramatyczne wydarzenia, dotarli po tygodniach do Odessy, by stamtąd, dzięki pomocy miejscowych Polaków i polskich organizacji, poprzez tzw. „zieloną granicę” – na początku 1920 roku – przybyć do Lwowa. W czasie poszukiwania pracy, Ludwik Konarzewski zatrzymał

się początkowo w Lublinie, a następnie w Warszawie. Ostatecznie jednak napięta sytuacja militarna latem 1920 roku, skłoniła Konarzewskich do wyjazdu na południe Polski. Małżonka artysty, mocno stęskniona za rodzinnymi stronami, nakłoniła małżonka, do przyjazdu na Śląsk Cieszyński, gdzie przybyli Konarzewscy jeszcze w 1920 roku. Najpierw zamieszkali w Ustroniu, gdzie często bywał ksiądz Emanuel Grim – proboszcz parafii z Istebnej, który zachęcał Ludwika Konarzewskiego do przyjazdu i przeprowadzki do Istebnej. W końcu, latem 1922 roku, Ludwik Konarzewski zakupił niewielki kawałek ziemi w okolicy Istebnej – Andziołówki, który od rosnących tam starych buków nazwano Bucznikiem. Tutaj, oboje postanowili wreszcie wznieść swój dom. Przy domu mieszkalnym Ludwik Konarzewski stworzył w okresie międzywojennym rodzaj warsztatów artystycznych, które z czasem przekształciły się w nieformalną szkołę plastyczną. W latach 30. nastąpił istotny rozwój tych warsztatów, a tym samym szkoły, która między innymi kultywowała i rozwijała formy miejscowego zdobnictwa, podobnie jak miało to miejsce w owym czasie w efekcie starań i wysiłków Karola i Zofii Stryjeńskich w przypadku Szkoły Przemysłu Drzewnego w Zakopanem. Warsztaty i szkoła w Istebnej wytwarzały artystyczne elementy wyposażenia wnętrz przeznaczone dla wielu miejsc i gmachów użyteczności publicznej na Śląsku Cieszyńskim i praktycznie w całej Polsce oraz do kościołów w całym kraju. Natomiast zmarła przedwcześnie w 1932 roku żona Ludwika Konarzewskiego seniora – Jadwiga z Wałachów, w latach 20. we wspomnianej szkole prowadziła również zajęcia z zakresu tkactwa artystycznego i koronkarstwa, którego jest współtwórczynią na terenie Istebnej. Nieco zaś wcześniej, mniej więcej czasach I wojny światowej, za sprawą małżeństwa jej siostry Zuzanny z wójtem Koniakowa – Pawłem Golikiem, tradycje koronkarskie przeniosły się do tej sąsiedniej miejscowości. Zuzanna i Jadwiga Wałach, a także trzy pozostałe ich siostry, umiejętność szydełkowania posiadały od swojej matki – Jadwigi z domu Gorzołka z Istebnej. Łącznie, działalność szkoły i warsztatów artystycznych przyczyniła się ponadto znacząco do trwającego po dzień dzisiejszy istotnego rozwoju regionalnego rzemiosła artystycznego w Beskidzie Śląskim, a tym samym, także do budowy i utrwalenia tożsamości mieszkańców tych terenów.

Ludwik Konarzewski senior w okresie międzywojennym, zgromadził różnorodną tematycznie kolekcję dóbr kultury i dzieł sztuki, którą eksponował we własnym domu mieszkalnym stwarzając w ten sposób formę lokalnego i regionalnego ośrodka kulturalnego. Wzniesione w latach 1922–1932 budynki Bucznika, te w których mieściły się wspomniane zbiory i pozostałe obiekty całego kompleksu zabudowy, zaprojektowane według koncepcji L. Konarzewskiego, a wykonane przez miejscowych cieśli, łączyły w sobie elementy zaczerpnięte z budownictwa Beskidu Śląskiego oraz stylu zakopiańskiego. Niestety pod nieobecność gospodarza podczas II wojny światowej, którą z konieczności przeżył wraz z rodziną w Krakowie, większość przedmiotów ze wspomnianej kolekcji uległa rabunkom, dewastacji lub rozproszeniu. Natomiast same budynki Bucznika – wspomnianej szkoły, budynek mieszkalny i wzniesiony obok niego, pierwszy na terenie Istebnej pensjonat, zostały rozebrane. Kiedy L. Konarzewski wraz z rodziną powrócił w 1945 roku na Bucznik, zastał tu jedynie zachowaną z okresu międzywojennego kaplicę NMP Królowej Korony Polskiej, wzniesioną w 1923 roku w szczególności jako wotum za szczęśliwy powrót z wygnania do Rosji.

Mimo tego i rozlicznych trudności powojennych czasów, postanowił jednak wznowić działalność szkoły plastycznej w Istebnej. Szkoła działała więc w nowo wzniesionym, po II wojnie światowej, budynku. Dzieci i młodzież uczyły się w niej oprócz malarstwa, rzeźby i rysunku, a także ceramiki. Funkcjonowała jako placówka społeczna do około 1960 roku, kiedy była już prowadzona przez syna seniora, Ludwika Konarzewskiego juniora, jego żonę – Joannę Konarzewską i siostrę Ludwika juniora – Marię, która nauczała tu ceramiki. Jednakże, zniszczenie w okresie okupacji domu i pracowni na Buczniku w Istebnej, spowodowało, że Ludwik Konarzewski senior poszukiwał nowego, choćby tymczasowego, miejsca schronienia i pracy. W 1945 roku wystarał się więc o pracownię w Katowicach w mansardzie kamienicy przy ul. Warszawskiej 43 w Katowicach, przy której rok później zamieszkał, skutkiem czego jeszcze mocniej związał się ze Śląskiem. Oprócz działalności pedagogiczno-plastycznej w okresie powojennym w istebniańskiej szkole, w 1945 roku w Rydułtowach koło Rybnika, zakłada Ludwik Konarzewski senior wraz z synem Ludwikiem juniorem – ognisko plastyczne, które działając jako placówka państwowa przyczyniło się m.in. do ujawnienia, rozwoju i pewnego upowszechnienia lokalnej tradycji rzeźby w węglu. W rydułtowskim ognisku wstępne nauki plastyczne pobierało, podobnie jak przed i po wojnie na Buczniku w Istebnej, wielu późniejszych twórców - zarówno amatorów, jak i artystów zawodowych - wśród nich między innymi np. Zygmunt Brachmański. Z tych powodów ostatnie lata życia Ludwika Konarzewskiego seniora to, oprócz nieprzerwanej aktywności artystycznej, intensywna praca pedagogiczna z dziećmi i młodzieżą we wspomnianych Rydułtowach oraz w Istebnej, w której przeżył ostatnie lata swego życia. Został pochowany na cmentarzu przy kościele parafialnym pw. Dobrego Pasterza w Istebnej, w którym w 1929 roku stworzył, wraz ze swym szwagrem, kolegą i przyjacielem – Janem Wałachem, polichromię i własnego już autorstwa wystrój rzeźbiarski – istniejące do dzisiaj.

Miał sześćoro dzieci, z których dwoje: Stanisław senior oraz Kazimierz – zmarło w dzieciństwie. Pozostali, oprócz wspomnianego już Ludwika Konarzewskiego juniora – również malarza i rzeźbiarza, to: Stanisław Konarzewski – architekt – projektant m.in. powojennej już zabudowy Bucznika, wspomniana już także starsza córka Maria – artysta-ceramik oraz młodsza – Jadwiga (po mężu Patykiewicz), zajmująca się tkactwem artystycznym.

Twórczość

Ludwik Konarzewski senior namalował około 500 obrazów, głównie pejzaży i portretów oraz od kilku do kilkunastu alegorii o treściach narodowo-religijnych i uniwersalnych. Portretował zarówno wiele osób z Polski, Rosji, jak i osoby związane z regionem Śląska Cieszyńskiego, takich jak np. Zofię Kossak-Szczucką, Górali Śląskich, czy wreszcie także członków własnej rodziny. Malował pejzaże Włoch, Rosji i całej Polski oraz oczywiście – Beskidu Śląskiego. Pracował nad całymi wnętrzami bądź ich fragmentami w blisko 50 kościołach na terenie całej Polski w jej granicach międzywojennych (polichromie, ołtarze – w tym rzeźby, ambony i chrzcielnice) oraz w budynkach użyteczności publicznej. Wiele z tych elementów wystroju wnętrz wykonywali pod jego kierunkiem uczniowie ze wspomnianej szkoły w Istebnej. Na samym tylko Śląsku, tworzył we wnętrzach kościołów w następujących

miejsowościach: Grodźcu Śląskim (1922), Pszowie (stacje Męki Pańskiej 1928), Świerklanach Górnych (ołtarz główny 1929), Istebnej (polichromia – razem z Janem Wałachem i wystrój rzeźbiarski 1929), Rybnik (ołtarz główny w kaplicy oo. Misjonarzy 1931), Gierałtowicach Śląskich (polichromia i ołtarz główny 1932-33), Rybniku (ołtarz św. Józefa – boczny - do kaplicy oo. Misjonarzy 1934 oraz polichromia i ołtarz główny w kościele pw. Matki Boskiej Bolesnej 1935), Bukowie koło Raciborza (polichromia 1936), Kobiórze koło Pszczyny (ołtarz główny 1936), Wyrach pod Katowicami (dekoracje rzeźbiarskie 1936), Golejowie koło Rybnika (polichromia 1937), Raszczykach koło Raciborza (ołtarz główny 1933 i polichromia 1937, prawdopodobnie zamalowana), w Kobylu Raszczyk (obraz Matka Boska i święci polscy), Chwałęcicach koło Rybnika (ołtarz główny 1938), Bukowcu na Zaolziu - obecnie Śląsk w Czechach - (ołtarz główny 1938), Mostach na Zaolziu (polichromia 1939), Katowicach (ołtarze w kościele św. Józefa – w Józefowcu i ołtarz główny w kościele oo. Misjonarzy Oblatów 1939), Prudniku Śląskim (polichromia 1947), Siemianowicach Śl. (projekt ołtarza do kościoła pw. św. Antoniego 1948), Czernicy koło Rybnika (projekt ołtarzy 1952), w Pstrążnej koło Rybnika (ołtarze boczne 1952), w Panewnikach (bazylika oo. franciszkanów, realizacja rzeźbiarska - sceny figuralne na skrzydłach nastawy ołtarzowej poświęconej św. Antoniemu z Padwy, lata międzywojenne). Ubogacał wystrojem plastycznym także wnętrza świeckie (np. w schronisku na Stożku, czy Szkole Rolniczej w Międzywsiu koło Skoczowa).

W 1938 roku, po zajęciu Zaolzia przez Polskę, tworzył wystrój wnętrz kościołów w Bukowcu oraz w Mostach koło Jabłonkowa (obecnie Republika Czeska). W latach 1925–1927 oraz tuż po II wojnie światowej, uczestniczył w wystawach indywidualnych i zbiorowych w Cieszynie i Katowicach.

Jako malarz, rozwijał w indywidualny osobowo sposób sztukę Młodej Polski, stanowiącą punkt początkowy jego biografii artystycznej. Oprócz raczej neutralnych ideowo pejzaży, w których Ludwik Konarzewski senior z całym rozmiłowaniem przejawiał swe umiejętności plastyczne, przedstawiał w swych pracach także tematy narodowe, religijne, a czasem dotyczące też wartości uniwersalnych. Źródłem tego był fakt, że jego osobowość kształtował schyłkowy okres czasów zaborów, szczególnie manifestujący się zainteresowaniami oraz wzrostem znaczenia wartości narodowych i religijnych, ale także – państwowych i społecznych. Z pewnością wpływ na intelekt i duchowość Ludwika Konarzewskiego seniora, miało też odzyskanie niepodległości przez Polskę, co przeżył już w wieku dojrzałym. Wydarzenia te i wynikające z nich refleksje, jako artysta utrwalał w swych pracach, które tworzył jednak nie tylko jako malarz i rzeźbiarz, ale dlatego, że przyjął te doświadczenia jako szczególne wartości. Ponadto okres międzywojenny, głównie ze względu na charakter zamówień oficjalnych, przynajmniej po części sprzyjał tematyce narodowo-religijnej w sztuce. Jednak Ludwik Konarzewski senior także w swych pracach powstałych po II wojnie światowej, przejawiał swoistą i wyraźną skłonność do zainteresowania wątkami narodowymi i religijnymi, czego przykładem jest choćby, rozpoczęta w 1953 roku, panorama malarska Obrona Częstochowy dla klasztoru na Jasnej Górze. O jego preferencjach na rzecz tradycji świadczy także czysto plastyczna strona jego dzieł. Mimo że stapiał we współczesną jakość artystyczną elementy sztuki młodopolskiej, pozostał do końca życia wierny formom sztuki

tradycyjnej, wyznając przy tym prostą, lecz trwałą zasadę łączności formy i treści opisaną w sposób plastycznie wyrazisty. Tę właśnie zasadę realizował z rzadko spotykaną w XX wieku swobodą, będąc przy tym artystą w pełni świadomym.

Oprócz malarstwa sztalugowego i polichromii naściennych, tworzył również witraże, sztukę użytkową – głównie meble. Prace z zakresu snycerki użytkowej, mimo że najbardziej chyba bliskie młodopolskiej sztuce, stały się jednak także swoistą kroniką zdobnictwa góralskiego Beskidu Śląskiego. W Beskidzie Śląskim, gdzie ostatecznie osiedlił się w 1922 roku, był też apologetą miejscowej i polskiej tradycji w zakresie budownictwa drewnianego. Polichromie Ludwika Konarzewskiego seniora, tworzone z rozmachem we wnętrzach wielu kościołów cechuje wrażliwość na charakter estetyki otoczenia. Jako malarz celował jednak w pejzażu, tworząc czasem również, specyficzne w klimacie, portrety zwłaszcza w przypadku konterfektów członków własnej rodziny. W jego pracach, choć nie wolnych przecież od wpływów wybitnych indywidualności początku XX wieku, została jednak autonomicznie wykorzystana estetyka młodopolska, co w konsekwencji złożyło się na autentycznie osobistą plastyczną wizję natury i człowieka.

Bibliografia

- Michał Asanka-Japołt: *Malarze pogodnej wsi śląskiej, Ludwik Konarzewski*, Świat 1924, nr 52, s. 4
- Michał Asanka-Japołt: *Sztuka malarska na Śląsku Cieszyńskim*. „Przewodnik Katolicki” 1927, nr 44, s. 641
- Golec Józef, Bojda Stefania: *Słownik biograficzny Ziemi Cieszyńskiej*, t. 2, Cieszyn 1995, s. 100-101 ISBN 83-60431-86-8, ISBN 978-83-60431-86-3.
- Iwanek Witold, Konarzewska Joanna, Konarzewski Łukasz: *Ludwik Konarzewski*. [broszura], Wisła, 1985;
- *Kiereś, Koronka koniakowska, Kubienna, Istebna: Gminny Ośrodek Kultury, 2010, ISBN 978-83-60817-43-8, OCLC 751021425.*
- Dominik Konarzewski: *Zanim powstał Zamek*, [w:] Zamek Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w Wiśle pod red. Jacka Purchli, Kraków 2005, s. 45-48 ISBN 83-921543-0-4.
- Dominik Konarzewski, M. Augustyn: *Ludzie Zamku i regionu*, [w:] Zamek Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w Wiśle pod red. Jacka Purchli, Kraków 2005, s. 50 ISBN 83-921543-0-4.
- Dominik Konarzewski, Michał Kawulok: *Od wsi do uzdrowiska. Dziedzictwo architektoniczne Wisły*, [w:] Materiały do monografii Wisły pod red. M Kiereś, Wisła 2009, s. 38 i 43 ISBN 978-83-60551-23-3.
- Dominik Konarzewski: *Modernizm i góry. O międzywojennej architekturze miejscowości wypoczynkowych Śląska Cieszyńskiego na przykładzie Istebnej, Ustronia i Wisły*, [w:] Oblicza sztuki 20-lecia międzywojennego na obszarze obecnego województwa śląskiego pod. red. Teresy Dudek –Bujarek, Katowice 2011, s. 197-228 ISBN 978-83-88341-58-8.
- Ludwik Konarzewski: *Artystyczne pracownie malarstwa i rzeźby – sztuki kościelnej oraz góralskiej regionalnej*, Cieszyn? ok. 1930

- *Łukasz Konarzewski: Ludwik Konarzewski senior. 1989. [w:] „Ziemia śląska”, red. Lech Szaraniec, t. 2, Katowice 1989, s. 47-107 ISSN 0860-6676*
- *Łukasz Konarzewski: Alegorie patriotyczno – religijne Ludwika Konarzewskiego-seniora w malarskim ujęciu Iwony Konarzewskiej na przykładzie obrazów w kościele pw. Dobrego Pasterza w Ustroniu – Polanie, [w:] Jubileusz 25-lecia duszpasterstwa w parafii Dobrego Pasterza pod red. Antoniego Barciaka, Ustroń 2003, s. 76-80 ISBN 83-919571-0-1.*
- *Łukasz Konarzewski: Kurtyna Malarska z Ustronia, Ustroń 2005, s. 23-26 ISBN 83-911167-6-X.*
- *Łukasz Konarzewski: Katalog zbiorów prac plastycznych rodziny Konarzewskich oraz muzealiów w Istebnej na Buczniku, Olkusz 2015, s. 6-53 i 287-290 ISBN 978-83-939096-0-5*
- *Irena Kontny: Nurty w ściennych dekoracjach malarskich w okresie dwudziestolecia międzywojennego na terenie województwa śląskiego (zarys), [w:] Oblicza sztuki 20-lecia międzywojennego na obszarze obecnego województwa śląskiego pod. red. Teresy Dudek –Bujarek, Katowice 2011, s. 111-134 ISBN 978-83-88341-58-8.*
- *Klemens Kosyrzyk [pseudonim autorski – Stach Kropiciel]: Gawęda Stacha Kropiciela, „Gość Niedzielny” z 19 października 1947, nr 42, s. 326*
- *T. Krassowski: Wieś dwóch malarzy (J. Wałach i L. Konarzewski), Przewodnik Katolicki 1937, nr 46, s. 757–758*
- *M.A.J. [Michał Asanka—Japoł], Sztuka ze śląskiego zaścianka., „Łódź w Ilustracji”, 1925 nr 38, s. 6 -7*
- *M. i P. Modlińscy: Ołtarz główny – realizacja Ludwika Konarzewskiego, [w:] Polska dusza. Dawna kaplica Prezydentów, kościół Matki Bożej Królowej Korony Polski w Spale, Krosno 2010 s. 52-57 ISBN 978-83-7530-090-1.*
- *Sapota, Konarzewski, Czytelnia katolicka, Ustroń: Parafia św. Klemensa w Ustroniu, 2005, s. 18-19, ISBN 83-911167-6-X, OCLC 836271408.*
- *I. Sławińska: Odwiedziny w Rydułtowach, Śląsk Literacki, Katowice 1954, s. 159-163*
- *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966 r.) pod red. Jolanty Maurin-Białostockiej i Janusza Derwojeda. T. 4. – Wrocław [i in.], 1986, s. 78-80 ISBN 83-04-01983-3.*
- *Snoch Bogdan: Górnośląski leksykon biograficzny. – Wyd. 2 (uzupełnione i rozszerzone)Katowice, 2004, s. 166 ISBN 83-85039-79-1.*
- *Sprawozdania Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych za lata: 1915-1919. 1925-1931, 1933-1938*
- *Śląski Słownik Biograficzny. Seria nowa pod red. M. Fazan i F. Serafin, t. 1, Katowice 1999, s. 163-165 ISBN 83-226-0833-0.*
- *W.K. [W. Kubisz]: Wystawa szkoły przemysłu artystycznego w Ustroniu, „Dzień Cieszyński” 1921 nr 146*
- https://silesia.edu.pl/index.php/Konarzewski_Ludwik

Zebrał i opracował: *Łukasz Konarzewski, Jakub Staroń*